

ШАМАРА О. В.,

доктор філософії в галузі права,
старший дослідник, доцент,
професор кафедри права
(Дніпровський гуманітарний
університет)

Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.4.2.17>

**КОМПЛЕКСНИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ
ПРАВОПОРЯДКУ ЯК ЧАСТИНИ СЕКТОРУ БЕПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НА 2023-2027 РОКИ: ЗАКОНОДАВЧІ ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ
(ЧАСТИНА ПЕРША)**

Наукова стаття містить результат аналізу законодавства України у сфері діяльності органів правопорядку та прокуратури, в рамках реалізації Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11.05.2023 року № 273. У науковій публікації приділено увагу питанням: уніфікації Закону України «Про Службу безпеки України» з нормами Конституції України, в частині визначення процедури призначення керівництва державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України; удосконалення прокурорського нагляду за дотриманням законності органами та підрозділами, що здійснюють контррозвідувальну діяльність; законодавчого визначення статусу Бюро економічної безпеки України, як центрального органу виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу, протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави, визначивши додаткові повноваження та завдання Бюро економічної безпеки України щодо забезпечення економічної безпеки держави шляхом контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу.

Зроблено висновок, про те, що зведення та усічення здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності до посад Генерального прокурора, виконувача його обов'язків та (або) його заступника, визначеного Генеральним прокурором є вочевидь звуженням ефективності забезпечення дотримання вимог Конституції і законів України в діяльності органів сектору безпеки щодо виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина та дотримання стану правопорядку в уповноважених органах сектору безпеки.

Зазначено про доцільність внесення змін до Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», де у статті 5 визначити, що спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу є Бюро економічної безпеки, у статті 8 цього Закону визначити, що організація та координація контррозвідувальної діяльності у сфері забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу покладаються на Бюро економічної безпеки.

Ключові слова: *нагляд за контррозвідальною діяльністю, органи правопорядку, прокуратура, Бюро економічної безпеки, реформування органів правопорядку, Служба безпеки України, контррозвідальна діяльність, контррозвідальний захист економічної безпеки України, економічний потенціал, економічна безпека, державна безпека, економічний тероризм.*

Shamara O. V. Comprehensive strategic plan for reforming law enforcement agencies as part of the security and defense sector of Ukraine for 2023-2027: legislative ways of implementation (part one)

The scientific article contains the results of the analysis of the legislation of Ukraine in the field of law enforcement and prosecutor's office activities, within the framework of the implementation of the Comprehensive Strategic Plan for Reforming Law Enforcement Agencies as Part of the Security and Defense Sector of Ukraine for 2023-2027, approved by the Decree of the President of Ukraine dated May 11, 2023 № 273. The scientific publication pays attention to the following issues: unification of the Law of Ukraine «On the Security Service of Ukraine» with the norms of the Constitution of Ukraine, in terms of determining the procedure for appointing the leadership of a special-purpose state body with law enforcement functions that ensures the state security of Ukraine; improvement of prosecutorial supervision over compliance with the law by bodies and units carrying out counterintelligence activities; legislative definition of the status of the Bureau of Economic Security of Ukraine as a central executive body entrusted with the tasks of counterintelligence protection of the economic security of Ukraine and its economic potential, countering offenses that encroach on the functioning of the state economy, defining additional powers and tasks of the Bureau of Economic Security of Ukraine to ensure the economic security of the state through counterintelligence protection of the economic security of Ukraine and its economic potential.

It is concluded that the reduction and truncation of supervision over compliance with laws during counterintelligence activities to the positions of the Prosecutor General, the acting prosecutor and (or) his deputy, determined by the Prosecutor General, is an obvious narrowing of the effectiveness of ensuring compliance with the requirements of the Constitution and laws of Ukraine in the activities of security sector bodies in identifying violations of human and civil rights and freedoms and maintaining law and order in authorized security sector bodies.

It is noted that it is appropriate to amend the Law of Ukraine «On Counterintelligence Activities», where Article 5 determines that the specially authorized state authority in the field of counterintelligence activities in the interests of ensuring counterintelligence protection of the economic security of Ukraine and its economic potential is the Bureau of Economic Security, and Article 8 of this Law determines that the organization and coordination of counterintelligence activities in the field of ensuring counterintelligence protection of the economic security of Ukraine and its economic potential are entrusted to the Bureau of Economic Security.

Key words: *counterintelligence supervision, law enforcement agencies, prosecutor's office, Bureau of Economic Security, reform of law enforcement agencies, Security Service of Ukraine, counterintelligence activities, counterintelligence protection of Ukraine's economic security, economic potential, economic security, state security, economic terrorism.*

Вступ. Виклики з якими зіштовхнувся світ та зокрема Україна спонукають переглянути архітектуру побудови сектору безпеки і безпеки України, зокрема побудови її менеджменту та перегляду певних функцій та повноважень органів правопорядку та прокуратури,

з метою більш раціонального використання державних коштів та максимального спрямування державних ресурсів для захисту незалежності України та посилення її обороноздатності в умовах правового режиму воєнного стану, а також посилення самостійності та спроможностей органів правопорядку та прокуратури України.

У цьому зв'язку слід зазначити, що однією з безумовних вимог Плану дій щодо членства в НАТО для будь-якої країни є встановлення належного демократичного цивільного контролю над силовими структурами держави. Отже, Україна, яка декларує намір отримати запрошення щодо приєднання до Плану дій щодо членства в НАТО, повинна активно впроваджувати цивільний демократичний контроль не лише над Збройними Силами, як найпотужнішою військовою організацією країни, а й над рештою силових відомств, у тому числі – спеціальних служб.

Адаптована Річна національна програма співробітництва Україна – НАТО на 2024 рік, в рамках реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України, серед основних завдань та цілей передбачала:

- реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України, забезпечення його модернізації та приведення у відповідність із принципами та підходами держав – членів НАТО та ЄС;

- виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11.05.2023 року № 273;

- здійснення заходів, спрямованих на захист прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства та держави від загроз у сферах громадської безпеки та цивільного захисту.

Адаптована Річна національна програма – ключовий національний політичний документ, що містить чіткі узгоджені пріоритети євроатлантичної інтеграції України, визначає завдання, необхідні для забезпечення їх ефективної планомірної реалізації та конкретні індикатори в оцінці успішності виконання відповідних завдань [1].

Указом Президента України від 11.05.2023 року № 273/2023 схвалено Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки [2], задля досягнення місії яка полягає у стратегічній й оперативній здатності органів правопорядку та прокуратури служити людям, захищати порядок, громадську та державну безпеку з дотриманням прав людини і стандартів підзвітності, що інтегрує Україну в загальноєвропейський простір свободи, безпеки та справедливості.

Окремої уваги заслуговують визначені Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку напрями, серед яких слід виділити:

- удосконалення внутрішньої структури і функцій органів правопорядку та прокуратури, забезпечення їх раціональної побудови й спроможності ефективно виконувати свої функції шляхом оптимізації ресурсів відповідно до визначених законом повноважень.

- посилення координаційної ролі Офісу Генерального прокурора, запровадження правового механізму затвердження та/або погодження Генеральним прокурором міжвідомчих актів органів правопорядку з питань проведення досудового розслідування та здійснення оперативно-розшукової діяльності (стандарті, методичні рекомендації).

Рішення про схвалення Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку, прийнято в особливий період та під час перебування України в умовах правового режиму воєнного стану, уведеного 24.02.2022 року на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022, у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України.

У цьому зв'язку звертає на себе увагу Указ Президента України від 23.07.2025 року № 544 [3] положення якого стосуються організації заходів скорочення бюрократичних процедур та проведення негайного аудиту державних видатків, з метою більш раціонального використання державних коштів та максимального спрямування державних ресурсів

для захисту незалежності України та посилення її обороноздатності в умовах правового режиму воєнного стану.

Враховуючи наведене вище, слід констатувати про:

- зведення та усічення здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності до посад Генерального прокурора, виконувача його обов'язків та (або) його заступника, визначеного Генеральним прокурором, що є вочевидь звуженням ефективності забезпечення дотримання вимог Конституції і законів України в діяльності органів сектору безпеки щодо виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина та дотримання стану правопорядку в уповноважених органах сектору безпеки;

- відсутність законодавчого унормування забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу та недопущення дублювання функцій органів правопорядку;

- не уніфікованість положень Закону України «Про Службу безпеки України» та норм Конституції України в частині призначення керівництва державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України;

- дублювання функцій Державного бюро розслідування з іншими органами правопорядку, особливо через призму створення Воєнної поліції України, що передбачено Стратегічним оборонним бюлетенем України, затвердженим Указом Президента України від 17.09.2021 року № 473/2021, яким передбачено реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Воєнну поліцію України [4], а також в рамках зареєстрованих у Верховній Раді України законопроектів [5; 6; 7; 8; 9];

- значне збільшення кількості військовослужбовців Збройних Сил України інших воєнних формувань, в умовах дії в Україні особливого періоду (абзац п'ятий статті 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»), положення правового режиму воєнного стану, що актуалізує потребу створення та функціонування в Україні системи органів Воєнної юстиції України (відновлення воєнної прокуратури та судів, створення воєнної поліції України) [10; 11; 12; 13; 14];

- перегляд законодавства України у сфері системної організації протидії організований злочинності. Чинний Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» морально застарів та є розбалансованим через численні реформи в системі органів правопорядку та прокуратури та зміни внесені у чинне законодавство України [15];

- необхідність системного оновлення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, зокрема через призму нових загроз у сфері радіологічних, хімічних, біологічних, ядерних загроз (РХБЯ/СВРН) [16; 17; 18];

- відсутність станом на вересень 2025 року нової Стратегії забезпечення державної безпеки та Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України уведених в дію Указом Президента України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим підґрунтям досліджуваної теми стали праці вітчизняних вчених правознавців, які досліджували поняття та види функцій держави загалом та правоохоронної функції держави зокрема. До науковців, праці яких використано при написанні цієї статті слід віднести: В. Комашко, О. Кириченко, В. Пилипчук, О. Довгань, В. Доронін, Н. Ярмиш, М. Богущький, М. Беланюк, Є. Курінний, В. Литвиненко, В. Мельник, І. Коросташова, Ю. Ірха та інші. Водночас більшість питань піднятих у науковій статті досліджено ґрунтовно не було у вітчизняній юридичній науці.

Постановка завдання. Мета статті полягає у викладенні результатів наукових розвідок, за результатами аналізу законодавства України та відповідних проектів законів України зареєстрованих у Верховній Раді України, в рамках реалізації Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки.

Результати дослідження. Системний аналіз чинного законодавства України дозволив дійти певних висновків та пропозицій щодо його удосконалення та унормування між собою.

Враховуючи, що рамки статті не дозволяють викласти одразу усі наявні пропозиції та висновки, вони будуть викладатися послідовно в декількох публікаціях. Зупинимось на перших результатах наукових розвідок за напрямом реформування органів правопорядку та прокуратури України, зокрема в частині удосконалення внутрішньої структури і функцій органів правопорядку та прокуратури, забезпечення їх раціональної побудови й спроможності ефективно виконувати свої функції шляхом оптимізації ресурсів відповідно до визначених законом повноважень.

I. Розділом VI (Прикінцеві та перехідні положення) Закону України «Про Бюро економічної безпеки» у пункті 28 передбачено абзаци четвертий та шостий частини другої статті 1 Закону України «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України» виключити. Таким чином, із тексту Закону України «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України» виключено зі структури Центрального апарату Служби безпеки України та підпорядкованих йому органах підрозділи: контррозвідувального захисту економіки держави та боротьби з корупцією і організованою злочинністю.

Крім того, з частини першої статті 2 Закону України «Про Службу безпеки України», на підставі пункту 3 Розділу VI Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» слово «економічний» виключено. Таким чином, Служба безпеки України через зміни в своєму основному Законі втратила таке завдання як захист економічної безпеки держави та економічного потенціалу України.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про Службу безпеки України» на Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про Бюро економічної безпеки» Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

Статтею 1 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» визначено контррозвідувальну діяльність, як спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеки України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України.

З урахуванням відповідних змін в законодавстві України та ліквідації у структурі Центрального апарату Служби безпеки України та підпорядкованих йому органах підрозділів контррозвідувального захисту економіки держави таку функцію доцільно закріпити за відповідними підрозділами Бюро економічної безпеки України, з метою прибрати вакуум у правозастосовній діяльності та забезпечити ефективний захист економічної безпеки України та її економічного потенціалу.

Стратегія забезпечення державної безпеки, затверджена Указом Президента України від 16.02.2022 року № 56/2022 [19], визначала реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки, що є основою для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки. Серед об'єктів забезпечення державної безпеки визначено економічний потенціал держави. Крім того, Стратегія забезпечення державної безпеки серед основних завдань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки визначала – економічний потенціал України та її економічну безпеку, а також системну протидію економічному тероризму.

На жаль ані Закон України «Про боротьбу з тероризмом», ані розробники Стратегії забезпечення державної безпеки не надали визначення такому поняттю, як «економічний тероризм». У цьому зв'язку доцільно звернути увагу, що на момент підготовки наукової статті нової Стратегії забезпечення державної безпеки не розроблено та не затверджено у порядку та у спосіб визначений законодавством України, оскільки відповідно до розділу І пункту 2 Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 року № 56/2022 реалізація її положень повинна була здійснюватися на плановій основі на період до 2025 року.

Таким чином, питання контррозвідувального захисту економічної безпеки держави та її економічного потенціалу повинно бути покладено на відповідні підрозділи Бюро економічної безпеки України, як єдиного органу, який здійснює забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави.

Крім того, фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень в аналітичній записці «Удосконалення правових основ діяльності Бюро економічної безпеки», № 293/591 від 18.08.2022 року, яку було скеровано в адресу Верховної Ради України та Офісу Президента України була звернута увага на необхідність законодавчого унормування забезпечення економічної безпеки України та наявної проблеми відсутності унормування на рівні Закону контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу.

Указом Президента України від 23.07.2025 року № 544, з метою здійснення ефективної дерегуляції та сприяння реалізації економічних прав і свобод громадян України, більш раціонального використання державних коштів та максимального спрямування державних ресурсів для захисту незалежності України та посилення її обороноздатності в умовах правового режиму воєнного стану Кабінету Міністрів України доручено забезпечити відповідно до повноважень та з урахуванням загроз національній безпеці проведення аналізу інституційної та функціональної спроможності органів державної влади в інтересах національної безпеки та оборони України і вжити за результатами аналізу заходів, спрямованих насамперед на недопущення дублювання ними повноважень, виконання невластивих функцій і неефективного використання кадрового та бюджетних ресурсів.

Приймаючи до уваги Указ Президента України від 23.07.2025 року № 544 обґрунтованим вбачається надання повноважень здійснення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу Бюро економічної безпеки, оскільки Служба безпеки України втратила відповідні повноваження у сфері забезпечення економічної безпеки України та її потенціалу. У зв'язку із чим слід доповнити Закон України «Про Бюро економічної безпеки» визначивши додаткові повноваження та завдання щодо забезпечення економічної безпеки держави шляхом контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу, а статтю 1 Закону України «Про Бюро економічної безпеки» доцільно викласти в редакції:

«Стаття 1. Статус Бюро економічної безпеки України

1. Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу, протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

Відповідно до покладених завдань Бюро економічної безпеки України виконує контррозвідувальну, правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції.

Здійснення контррозвідувальних заходів у сфері забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу іншими суб'єктами, які мають право здійснювати контррозвідувальну діяльність, крім Бюро економічної безпеки, забороняється.»

Приймаючи до уваги наведене вище доцільно внести відповідні зміни до Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», де у статті 5 визначити, що спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення

контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу є Бюро економічної безпеки, у статті 8 цього Закону визначити, що організація та координація контррозвідувальної діяльності у сфері забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу покладаються на Бюро економічної безпеки. В статті 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки» серед основних завдань слід визначити здійснення заходів контррозвідувального забезпечення інтересів України у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а відповідно такі повноваження в пункті другого частини першої статті 24 Закону України «Про Службу безпеки України» виключити.

II. У зв'язку із цим гостро постає питання організації дієвого та ефективного нагляду прокуратури за дотриманням органами та підрозділами, які мають право здійснювати контррозвідувальну діяльність вимог Конституції та законів України, а також дотримання ними прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Це питання глибоко, системно та обґрунтовано було викладено в попередніх наукових працях [20; 21; 22; 23].

Слід констатувати, що система та структура прокуратури побудовані таким чином, щоб її вплив на забезпечення законності, правопорядку, прав і законних інтересів громадян був ефективним, всеохоплюючим на всій території України та на всіх напрямках відносин, урегульованих законами України. Зокрема, статтею 1 Закону України «Про прокуратуру» визначено, що прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Станом на сьогодні чинне законодавство України визначає, що нагляд за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності відповідно до статті 7 цього Закону здійснюється Генеральним прокурором, виконувачем його обов'язків або уповноваженими наказом Генерального прокурора заступниками Генерального прокурора.

Враховуючи кількість контррозвідувальних заходів (заведених контррозвідувальних справ), які здійснюються/реалізуються державними органами, які відповідно до законодавства України мають на це право – зведення та усічення здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності до посад Генерального прокурора, виконувача його обов'язків та (або) його заступника, визначеного Генеральним прокурором, є вочевидь звуженням ефективності забезпечення дотримання вимог Конституції і законів України в діяльності органів сектору безпеки щодо виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина та дотримання стану правопорядку в уповноважених органах сектору безпеки.

Для вирішення цієї прогалини, з метою реалізації виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки шляхом надання прокуратурі можливості ефективно забезпечувати дотримання вимог Конституції та законів України в діяльності органів сектору безпеки щодо виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина та дотримання стану правопорядку в уповноважених органах сектору безпеки, під час здійснення оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності було підготовлено та зареєстровано законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прокурорського нагляду за додержанням законності органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність», № 13344 від 03.06.2025 [24].

У цьому зв'язку доцільно навести позицію Офісу Генерального прокурора щодо зазначеного вище законопроекту (№ 13344 від 03.06.2025) наведену у листах:

– за № 10/3-3131ВИХ-25 від 10.04.2025 року, де визначено позицію прокуратури щодо підтримки удосконалення прокурорського нагляду за дотриманням законності органами та підрозділами, що здійснюють контррозвідувальну діяльність;

– за № 05/5/1-59279ВИХ-25 від 07.07.2025 року, де висловлено концептуальну підтримку ідеї удосконалення прокурорського нагляду за дотриманням законності органами та підрозділами, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, зазначивши про необхідність уточнення межі прокурорського нагляду за контррозвідувальною діяльністю.

III. За результатом аналізу положень Конституції України та Закону України «Про Службу безпеки України» доцільно привести положення Закону у відповідність до Конституції України в частині призначення керівництва державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

Так, відповідно до статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить:

«12-1) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України;».

Згідно зі статтею 106 Конституції України Президент України:

«14) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;».

Частина друга статті 13 Закону України «Про Службу безпеки України» визначає, що:

«Голова Служби безпеки України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України», що суперечить статтям 85 та 106 Конституції України в частині призначення Голови Служби безпеки України.

Згідно зі статтею 106 Конституції України Президент України:

«17) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;», проте Конституція України має окремі норми щодо унормування процедури призначення Голови Служби безпеки України – пункт 121 статті 85 та пункт 14 статті 106 Конституції України.

Отже як наслідок частини другу та третю статті 13 Закону України «Про Службу безпеки України» слід викласти у редакції:

«Стаття 13. Голова Служби безпеки України

Керівництво всією діяльністю Служби безпеки України, її Центральним управлінням здійснює Голова Служби безпеки України. Він несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України.

Верховна Рада України призначає на посаду та звільняє з посади за поданням Президента України Голову Служби безпеки України.

Голова Служби безпеки України має першого заступника – керівника Антитерористичного центру при Службі безпеці України, заступників, які призначаються на посади за його поданням та звільняються з посад Президентом України, за погодженням з Комітетом з питань національної безпеки, оборони та розвідки Верховної Ради України.».

Запропонована редакція також дозволить посилити вплив цивільного демократичного контролю з боку Верховної Ради України на державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України, у відповідності до Закону України «Про національну безпеку України», а також в рамках реалізації Адаптованої Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2024 рік, в процесі реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України, серед основних завдань та цілей якої є реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України, забезпечення його модернізації та приведення у відповідність із принципами та підходами держав – членів НАТО та ЄС.

Висновки. Приймаючи до уваги наведене вище слід констатувати, що законодавство України потребує системних та ґрунтовних змін спрямованих на удосконалення діяльності органів правопорядку, посилення цивільного демократичного контролю, а також удосконалення нагляду прокуратури за дотриманням органами правопорядку законів та Конституції України, прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, у процесі здійснення оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності, дізнання, досудового слідства. До таких законодавчих змін, в рамках питань розглянутих у цій науковій статті, слід віднести:

– уніфікацію статті 13 Закону України «Про Службу безпеки України» з нормами Конституції України, в частині визначення процедури призначення керівництва державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України;

– удосконалення прокурорського нагляду за дотриманням законів та Конституції України, прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави органами та підрозділами, що здійснюють контрольно-розвідувальну діяльність;

– законодавчого визначення статусу Бюро економічної безпеки України, як центрального органу виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо контрольно-розвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу, протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави, визначивши додаткові повноваження та завдання Бюро економічної безпеки України щодо забезпечення економічної безпеки держави шляхом контрольно-розвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Адаптована Річна національна програма на 2024 рік. URL: https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1GhTZdnMhpXuC3dKlGrGOro_ky_mkN9sp (дата звернення: 28.08.2025).
2. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: Указ Президента від 11.05.2023 р. № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 27.08.2025).
3. Про заходи для скорочення бюрократичних процедур та проведення негайного аудиту державних видатків: Указ Президента від 23.07.2025р. № 544/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544/2025#Text> (дата звернення: 27.08.2025).
4. Стратегічний оборонний бюлетень України: Указ Президента України від 17.09.2021 р. № 473/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021?find=1&text=%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%86#Text> (дата звернення: 26.08.2025).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури: проект Закону України від 29.05.2024р. № 11306. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44322> (дата звернення: 25.08.2025).
6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури: проект Закону України від 29.05.2024 р. № 11307 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44323> (дата звернення: 25.08.2025).
7. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури: проект Закону України від 15.07.2024 р. № 11406. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44554> (дата звернення: 25.08.2025).
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прокурорського нагляду за дотриманням законності органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову та контрольно-розвідувальну діяльність у зв'язку із створенням та посиленням самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури: проект Закону України від 16.06.2025р. № 13344-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56595> (дата звернення: 25.08.2025).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів правопорядку: проект Закону України від 13.08.2025 р. № 13602-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/57058> (дата звернення: 25.08.2025).
10. Shamara Oleksandr Special training of personnel and advanced training of the system of justice bodies of Ukraine, through the prism of the construction and functioning of the military justice system of Ukraine. *Law & Society. Scientific journal*. Vol. 9 (2024). С. 236–241.
11. Шамара О.В. Підходи Парламенту України у створенні Воєнної поліції України та Військової поліції в розрізі розбудови та функціонування Військової юстиції України. *Право і суспільство* : науковий журнал. № 5, (2024). С. 83–92.
12. Шамара О.В. Відновлення військової прокуратури, як елементу системи органів Військової юстиції України. *Інформація і право* : науковий журнал. № 1(48) (2024). С. 241–250.

13. Шамара О.В., Комашко В.В., Книженко О.О., Кириченко О.В. Побудова військової юстиції України в контексті реалізації стратегії національної безпеки України та стратегії забезпечення державної безпеки. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 11 бер. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 53–60.

14. Shamara O.V. Création de tribunaux militaires comme condition préalable au fonctionnement efficace de la justice militaire de l'Ukraine. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : с avec des matériaux de la VI conférence scientifique et pratique internationale, Paris, 1er Mars 2024. Paris: La Fedeltà. С. 104-108.

15. Шамара О.В. Організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю в Україні: проблеми законодавчого врегулювання. *Інформація і право* : науковий журнал. № 2(49) (2024). С. 151–164.

16. Shamara O.V., Komashko V.V. Institutionalization of the Security Service of Ukraine and its bodies in the development of conceptual principles and programs for countering terrorism. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences* : Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VIII International Scientific and Practical Conference, Cambridge, May 9, 2025. Cambridge: P.C. Publishing House, 2025. С. 188–198.

17. Шамара О.В. Окремі проблемні питання стану криміналістичного забезпечення органів досудового розслідування під час розслідування злочинів, пов'язаних із ХБРЯ/СБРН загрозами. *Судова експертиза* : науковий журнал. № 1, (2025). С. 40–47.

18. Шамара О.В., Титаренко О.О. Радіаційні, хімічні, біологічні, ядерні загрози (СБРN-DEFENCE) в контексті доктрини кримінального права України. *Право і суспільство* : науковий журнал. № 2, (2024). С. 293–304.

19. Стратегія забезпечення державної безпеки : Указ Президента від 16.02.2022 р. № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0088525-21#Text> (дата звернення: 28.08.2025).

20. Шамара О.В., Комашко В.В. Нагляд прокурора за додержанням Конституції та законів України органами та підрозділами, що проводять контррозвідувальну діяльність: законодавчий та суб'єктивний аспект. *Інформація і право* : науковий журнал. № 2(53) (2025). С. 244–257.

21. Shamara O.V. Komashko V.V. État actuel du contrôle exercé par le parquet sur le respect de la loi par les organes et unités menant des activités de contre-espionnage. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : с avec des matériaux de la VIII conférence scientifique et pratique internationale, Paris, 4 avril 2025. Paris: La Fedeltà, 2025. С. 67–77.

22. Шамара О.В., Комашко В.В. Контррозвідувальна діяльність організації нагляду прокурора за додержанням Конституції та законів України органами та підрозділами, що її провадять. *Проблеми формування й реалізації державної політики в секторі безпеки та оборони* : матеріали Міжрегіонального круглого столу (м. Київ, 23 травня 2025 р.). Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 125–138.

23. Шамара О.В., Комашко В.В. Щодо посилення прокурорського нагляду за дотриманням Конституції та законів України органами та підрозділами, що здійснюють контррозвідувальну діяльність. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 27 черв. 2025 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2025. С. 31–41.

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прокурорського нагляду за додержанням законності органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність : проект Закону України від 03.06.2025 р. № 13344. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/56530> (дата звернення: 25.08.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 21.08.2025

Дата публікації: 26.09.2025

